

DEL TRANSHUMANISME AL POSTHUMANISME: UN REPTE PER A PENSAR LA NATURALESA HUMANA.

Anna Sarsanedas Darnés

Professora de Filosofia a l'Institut Santa Eugènia (Girona)

Els canvis tecnològics actuals estan modificant la manera de relacionar-nos i també afecten a la pròpia naturalesa humana. Ara bé, aquesta modificació té un doble sentit perquè la societat està exigint, al mateix temps, una transformació tecnològica. Hem entrat, podríem dir-ho així, en un cercle viciós on les tecnologies ens modifiquen i nosaltres modifiquem les tecnologies. Cada vegada volem estar més intercomunicats, viure amb més comoditats, amb més salut, més capacitats intel·lectuals (memòria, percepció, intel·ligència...) i també amb més capacitats físiques, de tal manera que aquesta demanda es converteix en un repte tecnològic que afecta de retruc a la nostra pròpia manera de ser. Com a exemple d'aquesta exigència trobem la iniciativa 2045 (<http://2045.com/>) del Rus Dimitry Itskov que pretén fer un Avatar del seu cos per assolir la immortalitat.

Tota aquesta situació paradoxal condueix a un nou repte: el de pensar la naturalesa humana. Ara bé com s'ha produït aquesta situació, quin és el seu origen? D'on prové aquest repte? Quines implicacions tenen les noves tecnologies per a la naturalesa humana i quines són les seves conseqüències? Què hi té a dir la filosofia i l'ètica?

La paraula "transhumanisme" sembla haver estat utilitzada per primera vegada pel germà d'Aldous Huxley, Julian Huxley, biòleg distingit (que era també el primer director general de la UNESCO i un dels fundadors del Fons Mundial per a la Naturalesa). A *Religió Sense Apocalipsi* (1927), va escriure:

"L'espècie humana pot, si ho desitja, transcendir-se a si mateixa - no només de forma esporàdica, un individu aquí en una forma, un individu allà d'una altra manera- sinó en la seva totalitat, com a humanitat. Necessitem un nom per a aquesta nova creença. Potser transhumanisme servirà: l'home segueix essent home, però es transcendeix a si mateix, per la realització de noves possibilitats respecte a la seva naturalesa humana."

Ara bé, el moviment anomenat Transhumanista es va iniciar la Dècada de 1980 amb els escrits d'un filòsof i futurista conegut com FM – 2030 (va ser el nom adoptat pel filòsof transhumanista iranià Fereidoun M. Esfandiary, (15 d'octubre de 1930 - 8 juliol 2000), qui afirmava sentir una profunda nostàlgia pel futur. El 1989 va escriure el que es considera una de les obres bàsiques del transhumanisme amb el títol: *Are You a Transhuman?: Monitoring and Stimulating Your Personal Rate of Growth in a Rapidly Changing World*. Els transhumanistes serien "la primera manifestació dels nous éssers evolutius, en el seu camí en ser posthumà" (FM - 2030). En aquest sentit el terme transhumanisme és una abreviatura d'humà de transició. Actualment es coneixen també com H+ o Humanityplus.

El transhumanisme és un moviment internacional i intel·lectual que aspira a transformar la condició humana a través del desenvolupament i la creació de tecnologies àmpliament disponibles a fi de millorar l'intel·lecte humà, així com el seu físic i les seves capacitats psicològiques. Els pensadors transhumanistes estudien els possibles beneficis i perills de tecnologies que podrien superar les limitacions humanes fonamentals, així com l'ètica de la utilització d'aquestes tecnologies emergents. La tesi més comú dels transhumanistes és que els éssers humans poden arribar a ser capaços de transformar-se en éssers amb habilitats augmentades i millorades fins al punt de merèixer l'etiqueta de posthumans.

Nick Bostrom (cofundador juntament amb David Pearce l'any 1998 de la *World Transhumanism Association*) en la Declaració del moviment transhumanista defineix el posthumanisme com el punt de vista en què hem de tractar de desenvolupar -en formes que siguin segures i ètiques- els mitjans tecnològics que permetin l'exploració del regne posthumà en les seves possibles maneres de ser. En certa manera tenen en compte el principi de responsabilitat de H. Jonas i el principi de precaució, per controlar els nous avenços tecnològics en la modificació de la naturalesa humana i tenir en compte els riscos que això pot implicar.

Nick Bostrom en el seu article "Why I Want to be a Posthuman When I Grow Up" especifica que el posthumà és un ésser que té almenys alguna capacitat posthumana com per exemple: una vida saludable (healthspan); la capacitat de romandre completament sa, actiu i productiu, tant mental com físicament. Una altra capacitat seria la cognició que inclouria capacitats intel·lectuals generals, com ara la memòria, el raonament deductiu i analògic, i l'atenció, així com les facultats especials, com ara la capacitat de comprendre i apreciar la música, l'humor, l'erotisme, la narració, l'espiritualitat, les matemàtiques, etc; i per últim l'emoció que implicaria la capacitat per gaudir de la vida, de respondre adientment a les diferents situacions de la vida i també de les que poden afectar a altres persones.

En contra la tesi substancialista de l'humanisme més estricte, que considera a l'home com una essència estàtica i permanent, el posthumanisme defensa la plasticitat de l'home, que pot ser manipulat a través de les ciències i les tècniques. D'aquesta manera es recupera la concepció contingent de l'humà del darwinisme evolucionista i de l'existencialisme de J. P. Sartre. L'humà és quelcom que està per fer. Des de la perspectiva posthumanista ja no té sentit preguntar què és l'home? Sinó que la pregunta ha de ser una altra, la de quin home anem a construir?

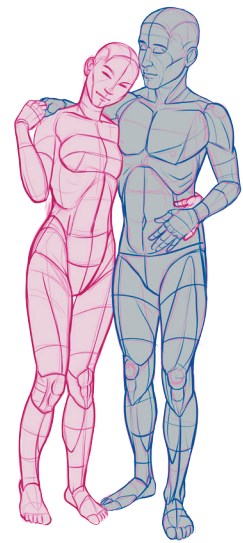
Per als posthumanistes no es tracta de dissenyar una nova manera de ser de l'home, sinó de l'emergència d'un nou ésser fusionat amb la tecnologia. El filòsof alemany Günther Anders, als anys 50 ja va pronosticar que l'home estava antiquat, perquè l'home modern ja no seria com volia Protàgores, la mesura de totes les coses, sinó un ésser susceptible de ser mesurat tecnològicament per les seves pròtesis tecnològiques. Anders parlava de la "síndrome de la vergonya prometeica" per descriure un ample sentiment de fallida del disseny de l'humà enfront dels nous models

de referència tecnològics. Però, no és aquesta vergonya de l'home mancat de capacitats la que impulsa al posthumanisme, sinó que la seva pretensió és establir una harmonia amb els nous aparells tecnològics, que contribueixi a dotar-los de consciència i permeti unir la ment-humana i la matèria-mecànica en un sol element. S'anuncia, d'aquesta manera el relleu de la humanitat i el trist o afortunat privilegi de provocar l'eliminació de la pròpia espècie humana. Serà el fi del privilegi de la consciència que proveïa a l'humà d'una identitat exclusiva i diferent a les màquines. El pensament, la consciència i el llenguatge ja no seran exclusius dels humans i allò que ens identifica, tal i com afirmaven alguns filòsofs, des d'Aristòtil fins a Descartes.

Resumidament, els posthumanistes, entre els quals cal incloure bona part dels transhumanistes, defensen la criogènia (congelació del cos amb la finalitat que la persona pugui ser guarida quan aparegui algun remei), la transferència mental o mind uploading (possibilitat de fer una còpia de seguretat de la informació que guardem en la ment per copiar-la en un nou cervell mecànic: nosaltres moriríem, però no els nostres pensaments), els nanorobots per esmenar errades cel·lulars, etc. En definitiva, el seu objectiu és alliberar a l'ésser humà de les seves limitacions a través de la tècnica.

Quines implicacions té per a la vida humana i quines són les seves conseqüències?

Segons un dels màxims representants del nou pensament posthumanista de la Singularitat, Ray Kurzweil, serà l'humà qui esdevindrà una màquina pensant i no els ordinadors els que prendran el poder. L'humà aspira a imitar les màquines per aconseguir alliberar-se de les seves limitacions. Si l'humà ha de ser perfeccionat és, per damunt de tot, per mostrar-se digne de les màquines que ell mateix ha inventat i que estan

Des de la perspectiva posthumanista ja no té sentit preguntar què és l'home? Sinó que la pregunta ha de ser una altra, la de quin home anem a construir?

al seu voltant. La coevolució de la tècnica i de l'humà es convertirà en un imperatiu per tal de no distanciar-nos de les màquines i del seu poder.

Els pronòstics optimistes de Ray Kurzweil apunten a l'any 2045 moment en què la intel·ligència artificial serà realitat i el biològic haurà perdut la partida. Serà aleshores quan tindrà lloc l'emergència del cos humà 3.0, un cos equipat d'ordinadors gairebé invisibles que captaran les senyals dels entorns virtuals. Els ordinadors estaran dins del nostre cos i del nostre cervell gràcies als nanobots o nanotubs¹ que interactuaran amb les nostres neurones biològiques, eliminaran toxines, destruiran agents patògens, milloraran el nostre benestar físic, etc. L'humà es transformarà en un cyborg, en un híbrid biològic (cervell) i mecànic (pròtesis electròniques).

Què hi té a dir la filosofia i l'ètica? Aspectes filosòfics i ètics
Com ha de ser la filosofia posthumana? Un dels pensaments que s'està proposant actualment és el posthumanisme crític, com per exemple el que defensa Stefan Herbrechter en el seu llibre *Posthumanism: A critical Analysis* (2013), amb la finalitat de valorar els aspectes positius i negatius de totes les modificacions humanes futures. La filosofia posthumana ha de reflexionar sobre fins a quin punt la vida dels posthumans serà millor a la dels humans. Si els humans acabaran essent substituïts pels posthumans o si hi haurà una espècie superior a l'altra. Si la intel·ligència artificial reemplaçarà el cervell humà corregint-lo o només augmentarà els nostres poders. Entre altres moltes més qüestions també caldrà tenir molt en compte el problema de la perllongament de la vida o la possible immortalitat respecte a l'augment de població.

Qüestions filosòfiques i ètiques.

Naturalesa humana i dignitat. Jean-Michel Besnier es pregunta en el seu llibre *Demà els posthumans. El futur encara tindrà necessitat de nosaltres?* (2010) si aquest canvi d'imatge de l'home provocarà la seva humiliació. Serà necessària una reivindicació de la dignitat del no-humà, del successor de l'humà autoengendrat amb mitjans tècnics?

Per altra banda, el filòsof Nick Bostrom en l'article "En defensa de la dignitat posthumana" (2005) ja va plantejar la qüestió de si la dignitat humana era compatible amb la dignitat posthumana. Primer de tot, però, proposà examinar els dos sentits diferents que té el concepte de dignitat (Diccionari Anglès d'Oxford):

- la Dignitat s'entén com un estat moral, en particular on es manifesta el dret inalienable a tractar-se amb un nivell bàsic de respecte entre els humans.

- la Dignitat també s'entén com la qualitat de ser dignes o honorables; com a mèrit, noblesa, excel·lència.

En ambdues definicions, Bostrom considera que la dignitat és

¹ Conjunt hexagonal d'àtoms de carboni que poden ser organitzats per formar qualsevol tipus de circuit electrònic.

una cosa que un posthumà pot posseir.

En canvi F. Fukuyama en el seu llibre *La fi de l'home o el nostre futur posthumà: conseqüències de la revolució biotecnològica* (2002), però, no hi està d'acord perquè la dignitat és exclusiva dels éssers humans -definitos com els que tenen una essència misteriosa o qualitat especial humana que ell anomena "Factor X". Canviar l'essència humana ens podria conduir directament al desastre. La negació del concepte de dignitat humana - és a dir, de la idea que hi ha una cosa única en els humans que permet a cada membre de l'espècie tenir un estatus moral més alt que la resta del món natural - ens conduiria per un camí molt perillós: el de la desigualtat.

Pot conduir el posthumanisme a un totalitarisme del posthumà?

La resposta del posthumanisme és negativa. Fins ara l'humà ha estat sotmès al totalitarisme de la naturalesa ara tenim l'oportunitat d'alliberar-nos del determinisme natural. El que sembla preocupar als bioconservadors és que la introducció de nous tipus d'humans de rang superior en el món podria provocar que algunes persones (potser els nens o els malalts mentals discapacitats) perdessin part de la condició moral que actualment tenen, i que la condició fonamental de la democràcia liberal, el principi d'igualtat per a tots, fos destruït obrint el camí cap al totalitarisme dels millors tecnològicament parlant. Però, segons els transhumanistes, aquesta circumstància és reversible perquè el que podria passar és totalment el contrari, que fossin els tecnològicament més avançats, al ser una minoria, els exclosos del conjunt de la societat. Per tant, el nostre paper en aquest procés no ha de ser el d'espectadors passius. Podem treballar per crear més estructures socials integradores que concedeixin el reconeixement moral i legal dels drets de a tots els que els necessiten, ja sigui home o dona, negre o blanc, de carn o de silici. Al mateix temps, cal assegurar una igualtat per a tothom i uns límits de poder per als modificats tecnològicament, a través de l'educació i una reforma social i cultural.

Rosi Braidotti en el seu llibre *The Posthuman* (2013) conclou considerant les implicacions d'aquests canvis per a la pràctica institucional de les humanitats. Braidotti esbossa noves formes de neohumanisme cosmopolita que sorgeix a partir de l'espectre dels estudis postcolonials i raça, així com l'anàlisi de gènere i l'ecologisme. El repte de la condició posthumana consistiria a aprofitar les oportunitats de nous vincles socials i la construcció de la comunitat, així com la recerca de la sostenibilitat i l'apoderament.

La llibertat: El principi del transhumanisme sobre la llibertat reproductiva dels pares per a la millora genètica dels seus fills també ha estat criticat per Hans Jonas com una tirania dels pares perquè pot afectar a la dignitat dels fills i a la seva capacitat d'elecció. El transhumanisme es defensa argumentant que la modificació genètica del fetus no implica una pèrdua

d'elecció del nen sobre la seva pròpia vida. De fet les condicions serien les mateixes si s'hagués deixat en mans de l'atzar. Fins i tot podria tenir més possibilitats d'elecció a l'ampliar les seves capacitats bàsiques. Estar més sa, ser més intel·ligent pot afavorir l'autocontrol de la pròpia vida. Amb tot es podria donar el cas que si aquests individus coneguessin el seu origen se sentissin més oprimits, però aquest és un risc menor enfront altres perills més greus que es podrien presentar si el seu origen fos un altre i estiguessin més exposats a patir qualsevol malaltia o discapacitat congènita.

Una democràcia liberal hauria d'establir límits en les llibertats morfològiques i reproductives només en els casos en què algú està abusant d'aquestes llibertats per fer mal a una altra persona.

Responsabilitat: Un dels arguments utilitzats contra el post-humanisme és que la condició humana és inseparable de la responsabilitat cap a la conservació de l'espècie per assegurar la pròpia supervivència. Però i si no fos així? I si sobreviure en el futur impliqués tot el contrari, modificar la nostra humanitat, no ho hem de fer possible?

Segons Hans Jonas en el llibre *El principi de responsabilitat: assaig d'una ètica per a la civilització tecnològica* exposa que som responsables del que fem ara en relació a la permanència de la vida per a les generacions futures. El principi de responsabilitat és un imperatiu formulat seguint la forma de l'imperatiu categòric kantian: "Obra de tal manera que els efectes de la teva acció siguin compatibles amb la permanència d'una vida humana autèntica a la Terra". Per a Jonas la responsabilitat és correlativa al poder i la magnitud del poder determina el grau de responsabilitat. Aleshores, quins són els límits de la nostra responsabilitat? Hem de fer tot el que podem fer?

La resposta dels transhumanistes i posthumanistes és perquè no fer el que podem fer? Si podem abolir el sofriment perquè no fer-ho? Si podem millorar les condicions de vida humana amb la tecnologia, perquè hem de limitar el poder de la tecnologia? Si la nostra responsabilitat és assegurar la supervivència de l'espècie, hauríem de fer tot el que podem fer per dur-ho a terme encara que això impliqui modificar l'espècie i convertir-nos en quelcom diferent.

Immortalitat: viure per sempre? Actualment algunes empreses informàtiques com Google Apple, o IBM estan invertint en investigacions que els puguin apropar a la immortalitat. En concret Google treballa directament en la creació d'intel·ligència artificial, i amb aquest objectiu ha creat la seva filial Calico amb l'ambiciós objectiu d'augmentar l'esperança de vida en vint anys d'aquí al 2035. La lluita contra l'envelliment mou 60.000 milions d'euros l'any, encara que els seus productes encara no siguin vendibles. Tot i això, no tots hi estan d'acord com per exemple Bill Gates jutja "bastant egocèntric

que les persones riques financin iniciatives per poder viure més mentre hi continua havent malària i tuberculosi".

El desig de ser immortals és tan antic com la humanitat, actualment, la possibilitat de ser immortals cada vegada està més pròxima amb l'ajuda de les noves tecnologies. Com assenyalen els defensors de la singularitat i la iniciativa 2045 d'aquí uns 30 anys tindrem la tecnologia per a fer-ho realitat.

Les implicacions immediates de la immortalitat són evidents i provoquen fortes discussions filosòfiques i ètiques. Per una banda l'augment de població al no morir i la necessitat de controlar els naixements. Tot plegat implicaria una reestructuració social important: canvis en l'edat de jubilació, canvis en els treballs, canvis en els naixements, canvis en les relacions socials... Per altra banda segurament només els més rics tindran accés a aquestes tecnologies d'immortalitat, aleshores el resultat seria una creixent desigualtat social.

Tot el que s'ha exposat fins ara suposa tot un repte per a pensar la naturalesa humana. Però és necessari enfrontar aquest repte perquè defugir-ne seria com quedar-se tancat a la caverna platònica de la ignorància. Cal ser valents i superar tots els perills per a ser conscients dels canvis que estan per venir i preguntar-nos: estem exposats a desaparèixer com a humans per esdevenir posthumans? El perill de sotmetre'ns al temible imperatiu tècnic anunciat per J. Ellul s'haurà fet realitat? Podem no sotmetre'ns al poder de la tècnica? Però, per altra banda, què té de dolent aquesta transformació? No servirà per a tot el contrari: és a dir, sotmetre la tècnica al poder humà? No hem volgut des de sempre millorar la nostra condició? Aviat la tècnica ens proporcionarà la possibilitat d'alliberar-nos de les baules naturals. Tanmateix n'hi ha que tenen por de perdre l'únic de lloable de l'existència humana, la seva dignitat. No és aquest, però, el pensament dels transhumanistes que esperen amb delit la vinguda del posthumà. Tot un moviment transhumanista està en marxa. Anar més enllà de l'humà, aquest és el futur que ens espera?

